

פרשת דברים

מבחן התוצאה

"כאן עולם האמת,?! שאל אברום בתהייה. למול עיניו הנדהמות ראה את רמי, נהג המונית שהתגורר בשכנותו וכעת הגיע יחד עמו לעולם שכולו טוב, יוצא מבית הדין של מעלה כשבידו האישור הנכסף: 'גן-עדן'. ואילו הוא, אברום, הישר ותמים הדרך שכל ימיו השתדל לנהוג בהגינות ואף מסר שיעור תורני למתפללי בית הכנסת שבאזור מגוריו - קיבל גיהנום בשל אי אלו עבירות.

"תבין, אברום, כאן מסתכלים בעיקר על התוצאה," הטעים לו מלאך עליז שעבר במקום. "משך כל חייו של רמי בלט דבר משמעותי אחד שהוא עשה: קו ירושלים-תל אביב.

"אמנם אתה מסרת שיעור יומי בבית הכנסת, אך בעוד שאצלך בשיעור כל המאזינים נרדמו, כשרמי ישב על ההגה ושייט בכביש כמו מטוס קל - כל נוסעי המונית ונהגי הרכבים הסמוכים קראו תהילים בכוונת הלב ועשו תשובה...."

הישורת האחרונה של המסע במדבר מתקרבת בצלילים נוגים ושמחים יחדיו. עם ישראל עומד בשבועות הספורים שטרם כניסתו לארץ המובטחת, אך מצד שני, הצער מכרסם בנקודות רגישות בלב: משה רבינו, המנהיג הנערץ, לא ייכנס עמם לארץ ישראל.

כאן, בתחנה זו, מוצא משה רבינו את המקום לתת 'הכוונה' אחרונה לצאן מרעיתו, באמצעות תוכחה עדינה ודקה על מאורעות העבר. כל מאורע נרמז במילה או שתיים בלבד בלא להתעכב על החומרה שבו, ללא ירידה לפרטים לקטנים.

את העיקרון הנפלא הזה, שתיכף נרחיב בו, למד משה מיעקב אבינו שסמוך לפטירתו הוכיח את בניו. חכמינו נוטלים כדוגמה את ראובן, הבכור, שבתוכחתו אנו מוצאים מספר נקודות בסיס לתוכחה מותרת: "פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך." רק נקדים שחלילה לא חטא ראובן, אך בשל דרגתו הגבוהה - נדרש ממנו יותר.

א. יעקב נוגע במעשהו בביקורת מינימלית אך גלויה 'עלית משכבי אביך'.
ב. הוא אינו שוכח להסביר לראובן מה שורש הנקודה שבשלה הוא נכשל 'פחז כמים', המהירות שבה פעלת הייתה בעוכריך.
ג. הוא שומר את הביקורת עשרות שנים, מאז המעשה ועד סמוך לפטירתו.

מדוע? כיון שהתוכחה צריכה להיות נקייה מכעס אישי, אגו פגוע, או כל רגש עצמי אחר. יעקב מחכה עד לדקה ה-90 כדי להיות בטוח שחוף מתוכחה טהורה של 100% אין פה גורם יצרי נוסף שמעורב בביקורת.

נקודה נוספת שגרמה לו להמתין זמן רב עם תוכחתו, הייתה כבודו של ראובן, כבודו של מקבל התוכחה. להסתובב בחברת האדם שהוכיח אותך - זו לא התחושה הכי נעימה בעולם. להרגיש כ'מטופל' הזקוק לטיפול - אינה פסגת ההנאות בתבל. יעקב ממתין עד סמוך לפטירתו על מנת שבניו לא יתביישו להישיר אליו מבט לאחר התוכחה.

זו תוכחה אמיתית שכל כולה נועדה עבור הזולת.

פרשת דברים

מיעקב למד משה רבינו איך להוכיח את עם ישראל לפני פטירתו, אם כי, הוא משנה מעט מיעקב בשל העובדה שזו תוכחה לציבור ולא ליחיד. במקום לפרט את העבירה ואת הסיבה הוא רומז אותן במילים ספורות. אך גם הוא משהה את תוכחתו עד סמוך למיתה כדי שלא יתביישו בני ישראל מדבריו.

אין לנו את הפריבילגיה שבה נקטו יעקב ומשה להוכיח את בניהם ותלמידיהם סמוך לפטירתם. איך בכל זאת נוכל להוכיח את הזולת בצורה טובה?

על רבי זושא מאניפולי מספרים שכשהיה זקוק להוכיח יהודי מישראל, היה נעמד לידו ומתחיל להוכיח את עצמו בקולי קולות: "זושא, זושא. מה יהיה איתך? שוב פעם זלזלת בנטילת ידיים לסעודה? דיברת לשון הרע על יהודי, לא דנת את חברך לכף זכות...." וכך היה מונה את העבירות "שלו", כשבעצם, היו אלו העבירות של הניצב לצידו.

פעולה זו גרמה לשומעים להתעורר ולשוב בתשובה מכל העוונות שהיו בידם, בלי שהתביישו מהתוכחה שנאמרה ברבים, כי רבי זושא דיבר אך ורק לעצמו. גם אצלנו, טרם שנוכיח את החבר, לא יזיק אם נבדוק היטב בלבנו האם איננו נגועים בבעיה שראינו אצל השני.

ובבואנו להוכיח את חברנו ולבקר את דרכו, חובה עלינו לחשוב למרחוק: מה תהיה תוצאת דיבורנו? חיובית, או חלילה לא. כשנקפיד להוכיח את החבר ברמז, בלשון עדינה ובלי להרגיש יועצים מדופלמים "המסייעים" לו לצאת ממצב הביש אליו נקלע, גם המוכיח וגם המוכח יגדילו את זכויותיהם לכניסה לגן-עדן.